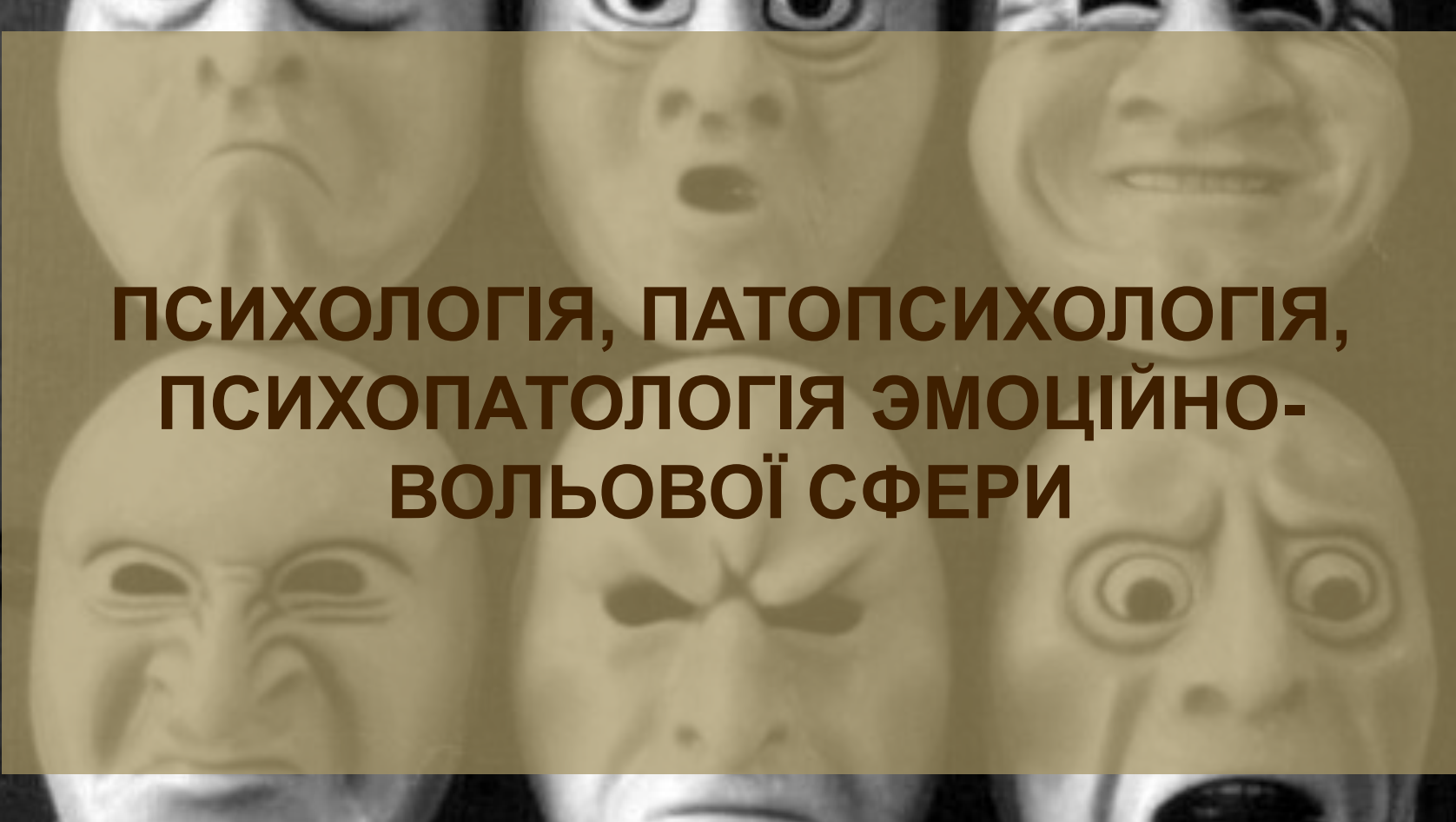

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології,
наркології та сексології

**ПСИХОЛОГІЯ, ПАТОПСИХОЛОГІЯ,
ПСИХОПАТОЛОГІЯ ЕМОЦІЙНО-
ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ**

Завідувач кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології,
наркології та сексології
д.м.н., проф. В. В. Чугунов

ЕМОЦІЇ

■ **Емоція** – психічний процес відображення відношення суб'єкта до явищ внутрішнього та зовнішнього світу, і представлений в свідомості у формі переживань.

лат.

emoveo

– вражаю, хвилюю

ФУНКЦІЇ ЕМОЦІЙ

- Відображувача функція
- Сигнальна функція
- Інформаційна функція
- Стимулююча функція
- Регуляторна функція
- Підкріплююча функція
- Перемикальна функція
- Пристосувальна функція
- Комунікативна функція
- Захисна функція

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙ В ОНТОГЕНЕЗІ

I ЕТАП – у новонароджених – переважання інстинктів і перш за все інстинкту самозбереження (включаючи харчовий)

II ЕТАП – етап органічного відчущання – переробка інформації від екстра- та інтерорецепторів, виникнення нестійких образних уявлень про дійсність з переживанням дитиною задоволення/незадоволення, приємного/неприємного і т.д. Із цих відчущтів формується відношення дитини до близьких

III ЕТАП – з 3 – 4 років до 12 – 14 років – етап епікричних емоцій і органічних потреб – зберігається зв'язок емоцій що розвиваються з органічними потребами

IV ЕТАП – з 10 – 12 років до 22 років – етап самостійного психічного вираження – «коркові емоції»

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙ У ФІЛОГЕНЕЗИ

(Теодюль Рібо)

1-й етап – ПРОТОПЛАЗМАТИЧНИЙ (досвідомий) – емоції виражаються в змінах подразливості тканин

2-й етап – ПОТРЕБ – з'являються перші ознаки переживання задоволення/незадоволення

3-й етап – ПРИМІТИВНИХ ЕМОЦІЙ – емоції органічного характеру: біль, гнів, статеве відчуття

4-й етап – АБСТРАКТНИХ ЕМОЦІЙ – моральні, інтелектуальні, етичні, естетичні

ТЕОРІЇ ЕМОЦІЙ

ЕВОЛЮЦІЙНА ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ

(Ч. Дарвін, 1872)

- емоції з'явилися в процесі еволюції живих істот як життєво важливі пристосувальні механізми, що сприяють адаптації організма до умов і ситуацій його життя. Тілесні зміни, що супроводжують різні емоційні стани, зокрема, пов'язані з відповідними емоціями руху - рудименти реальних пристосувальних реакцій організму

ТЕОРІЇ ЕМОЦІЙ

СТРУКТУРНА ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ ПЕЙПЕЦА (Д. Пейпец, 1937)

- гіпотеза про існування єдиної системи, що поєднує ряд структур мозку і утворює мозковий субстрат для емоцій

ТЕОРІЇ ЕМОЦІЙ

СОМАТИЧНА ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ

(У. ДЖЕМС – К. Г. ЛАНГЕ, 1880 – 1890)

- емоційне відчуття – це прояв в свідомості функціональних перебудов в організмі, що відбуваються на рівні вегетативної нервової системи

ТЕОРІЇ ЕМОЦІЙ

ПОТРЕБНО-ІНФОРМАЦІНА ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ (П. К. Анохін, 1981)

- емоція є відображення мозком людини і тварин будь-якої актуальної потреби (її якості та величини) та ймовірності (можливості) її задоволення, яку мозок оцінює на основі генетичного і раніше придбаного індивідуального досвіду

$$E = P \times (I_c - I_n)$$

де E — емоція (її сила, якість і знак); P — сила і якість актуальної потреби; $(I_n - I_c)$ — оцінка ймовірності (можливості) задоволення данної потреби, на основі вродженого(генетичного) і придбаного досвіду; I_n — інформація про засоби, прогностично необхідних для задоволення існуючої потреби; I_c — інформація про засоби, якими володіє людина в даний час. При $I_c > I_n$ емоція набуває позитивний знак, а при $I_c < I_n$ — негативний.

ПСИХОЛОГІЯ ЕМОЦІЙ

СКЛАДОВІ ЕМОЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ІНТЕНСИВНІСТЬ
(сила, глибина)

ОСНОВНИЙ ТОН
(тональність – «забарвлення»,
позитивна або негативна)

Три аспекти цілісного визначення емоцій:

а) внутрішнє переживання

б) фізіологічна активація (процеси, що проходять в нервовій, ендокринній та інших системах організму)

в) піддаються спостереженню виразні комплекси емоцій (зовнішнє вираження в поведінці)

ОСНОВНІ ВІДТІНКИ ЕМОЦІЙ

удивление

отвращение

страх

счастье

гнев

печаль

Основные эмоции (по П.Экману)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕМОЦІЙ

За рівнем диференціювання

НИЖЧІ

(протопатичні, підкоркові,
таламічні, елементарні)
– філогенетично давніші
(задоволення відчуття
голоду, спраги, статевого
відчуття)

ВИЩІ

(епікричні, коркові)
– філогенетично більш
молоді
(естетичні, етичні,
моральні)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕМОЦІЙ

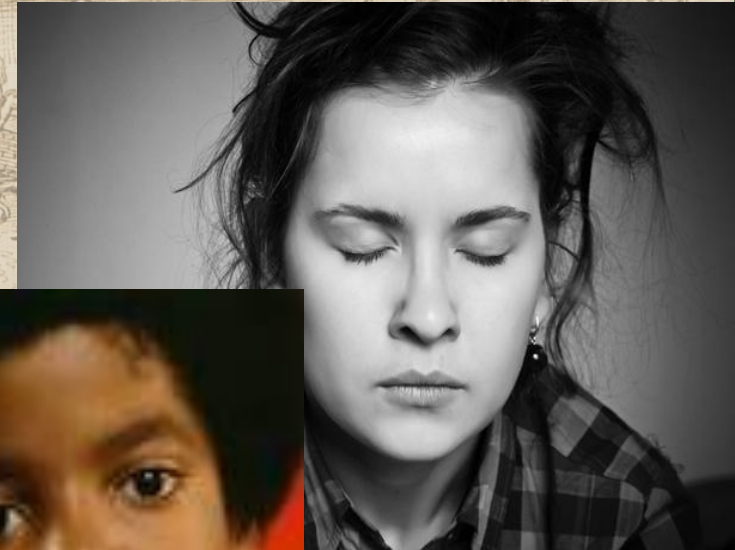
ТИПИ ЕМОЦІЙ

СТЕНІЧНІ

– підвищують
життєдіяльність
організму

АСТЕНІЧНІ

– знижують
життєдіяльність організму

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕМОЦІЙ

За ознаками сили та тривалості
(В. Н. Мясищев)

**ЕМОЦІЙНИЙ
СТАН**
(емоційний настрій)

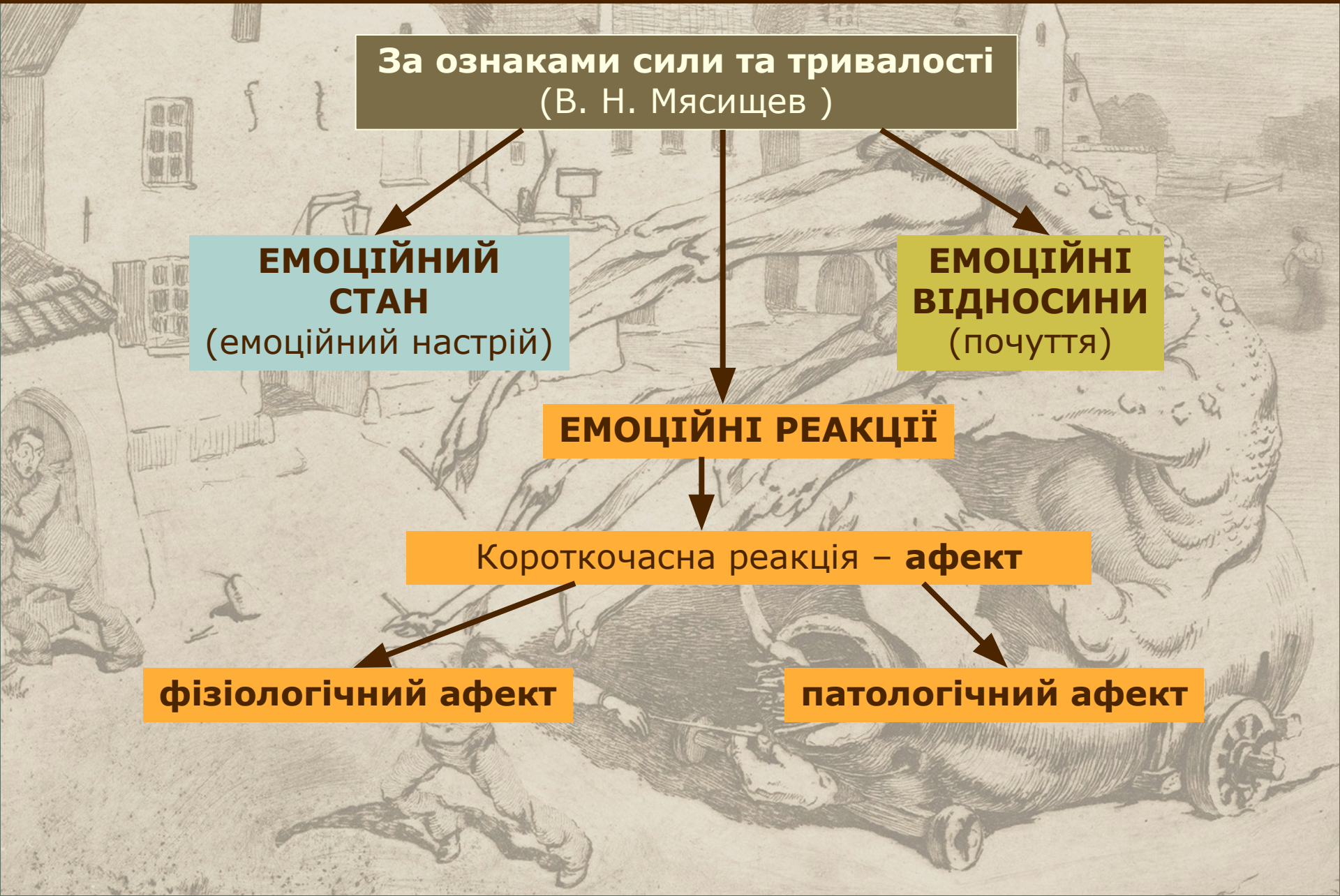
**ЕМОЦІЙНІ
ВІДНОСИНИ**
(почуття)

ЕМОЦІЙНІ РЕАКЦІЇ

Короткочасна реакція – **афект**

фізіологічний афект

патологічний афект

Дефініція та види афектів

- **Афект** – особливий емоційний стан людини, що представляє собою надзвичайно сильне короточасне емоційне збудження, спалах емоцій (страх, гнів, лють, відчай), бурхливо протікає і характеризується раптовістю виникнення, короткочасністю, вираженими змінами свідомості, порушенням вольового контролю над діями.
- При **фізіологічному афекті** стан, що виникає представляє собою інтенсивну емоцію, яка домінує в свідомості людини, знижує її контроль над своїми вчинками, характеризується звуженням свідомості, певним гальмуванням інтелектуальної діяльності.
- **Патологічний афект** характеризується повним запамороченням свідомості та неконтрольованою імпульсивною дією, частіше агресивно-деструктивного характеру.

ПАТОЛОГІЧНИЙ АФЕКТ

ПАТОЛОГІЧНИЙ АФЕКТ

ФІЗІОЛОГІЧНИЙ АФЕКТ

РОЗЛАДИ ЕМОЦІЙ

КІЛЬКІСНІ ПОРУШЕННЯ

ГІПЕРТИМІЯ

– хворобливе збільшення емоцій

манія

– стійке хворобливе підвищення настрою

ейфорія
- стійке хворобливе підвищення настрою + рухова загальмованість

депресія

– стійке хворобливе зниження настрою

морія
- стійке хворобливе підвищення настрою + рухове збудження + дурашливість

ГІПОТИМІЯ

– хворобливе зменшення емоцій

апатія – відсутність вищих емоцій

- **емоційна тупість** (емоційне збідніння)
– відсутність вищих та нижчих емоцій

- **емоційна монотонність** – ослаблення виразності емоційних реакцій

- **емоційна холодність** – байдужість до близьких

- **емоційне огрубіння** – втрата тонких диференційованих емоцій (делікатність, співпереживання і т.д.)

РОЗЛАДИ ЕМОЦІЙ

ЯКІСНІ ПОРУШЕННЯ

ПАРАТИМІЇ

амбівалентність

екстаз

дисфорія

дистимія

неадекватність
емоцій

патологічна тривога

РОЗЛАДИ ЕМОЦІЙ

ПОРУШЕННЯ РУХЛИВОСТІ

ХВОРОБЛИВЕ ПОСИЛЕННЯ РЕАГУВАННЯ

- слабкодушність
- лабільність
- експлозивність
- імпульсивність

ХВОРОБЛИВЕ ОСЛАБЛЕННЯ РЕАГУВАННЯ

- емоційне збіднення
- емоційна тупість
- апатія

ПАТОЛОГІЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ

**АФЕКТИВНІ
СИНДРОМИ**

депресивний

маніакальний

дисфорічний

МАНІЯ

ДЕПРЕСІЯ

ДИСФОРІЯ

ЕЙФОРІЯ

ЕЙФОРІЯ ПРИ НАРКТИЧНОМУ СП'ЯНІННІ

... і це також.

ДЕПРЕСИВНИЙ СИНДРОМ

ДЕПРЕСИВНИЙ СИНДРОМ

Комплекс симпатико-тонічних симптомів

(Протопопов В. П., 1920)

МАНІАКАЛЬНИЙ СИНДРОМ

**Хворобливо
підвищений
настрій**

**Рухове
збудження,
гіпербулія**

**Посилення
інстинктів
(харчовий,
статевий і т.д.)**

Порушення мислення:

- прискорення асоціативних процесів, тахіпсихія
- маячення величі (іноді)

**Вкорочення тривалості
сну**

ВАРІАНТИ МАНІЇ

**ВЕСЕЛА
МАНІЯ**

**НЕПРОДУКТИВНА
(заплутана)
МАНІЯ**

**ГНІВЛИВА
МАНІЯ**

ДИСФОРІЇ

НЕПСИХОТИЧНИЙ РІВЕНЬ

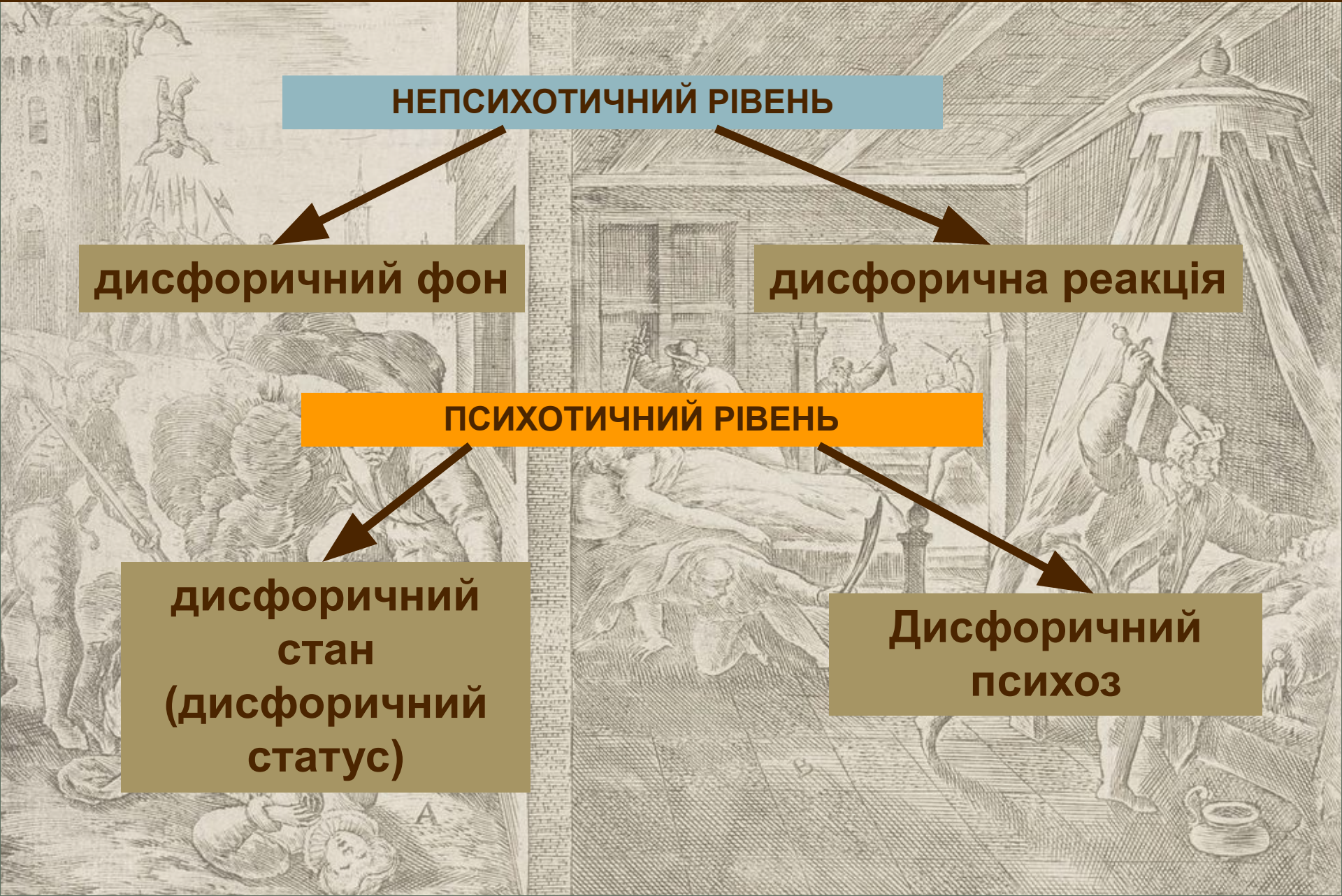
дисфоричний фон

дисфорична реакція

ПСИХОТИЧНИЙ РІВЕНЬ

дисфоричний стан
(дисфоричний статус)

Дисфоричний психоз

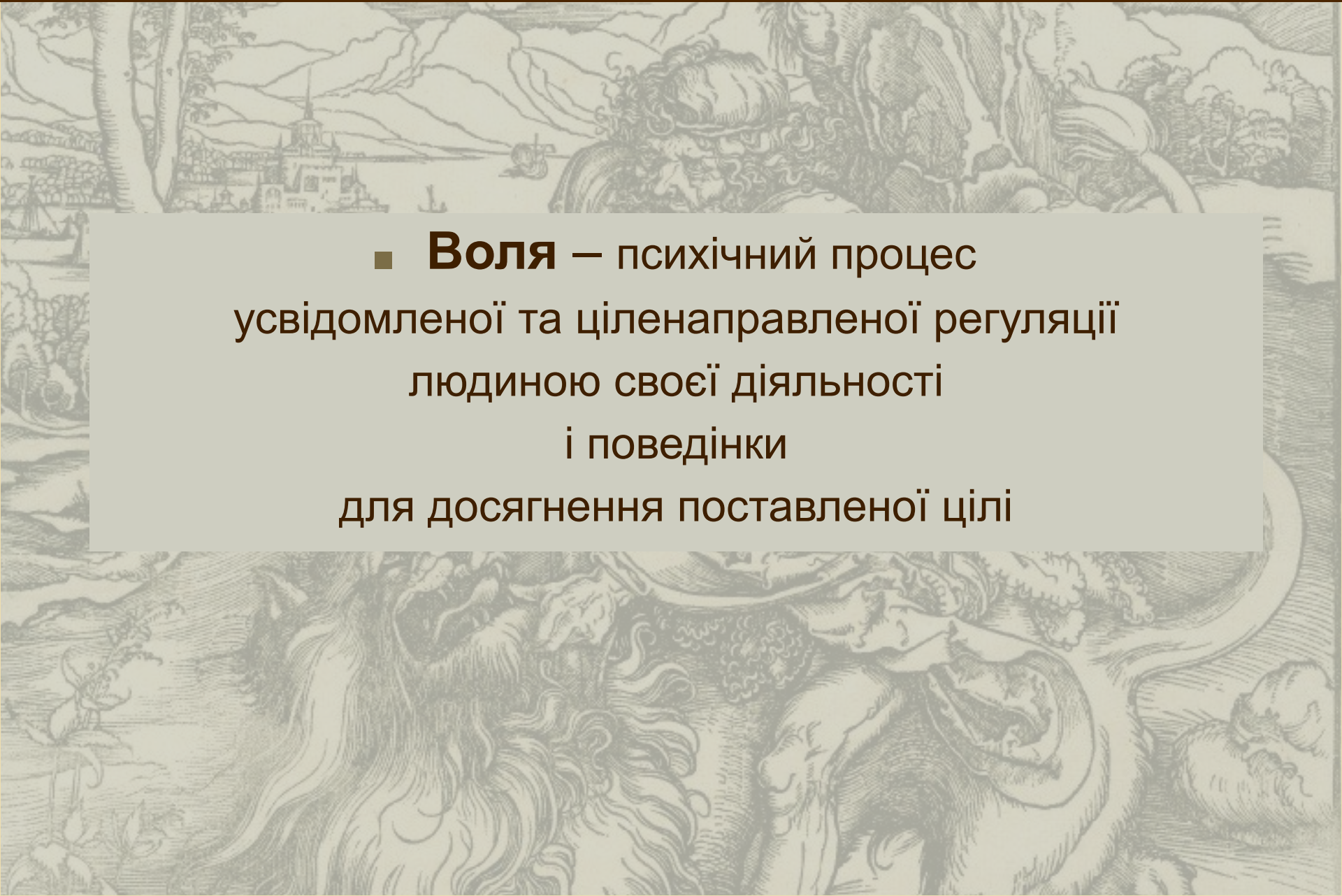
ДИСФОРІЯ

ДИСФОРІЯ

ВОЛЯ

The background of the slide is a detailed woodcut-style illustration. It depicts a landscape with a town on a riverbank, a large muscular man in the foreground, and various other figures and structures. The style is intricate and detailed, typical of 19th-century book illustrations.

- **Воля** – психічний процес усвідомленої та ціленаправленої регуляції людиною своєї діяльності і поведінки для досягнення поставленої цілі

ПОТЯГИ

- **Потяг** – первинний, інстинктивний, емоційний прояв потреб людини (філогенетично – давніше, ніж воля); спонукання, ще не опосередковане свідомим цілепокладанням

**Усвідомлені
потяги –
бажання**

РІЗНОВИДИ ВОЛЬОВИХ ДІЙ

- **ціленаправленість**

- **самотійність**

- **ініціативність**

- **витримка**

- **самоконтроль**

- **наполегливість**

- **рішучість**

ЕТАПИ ВОЛЬОВОГО ПРОЦЕСУ

■ **ПОТЯГ**

■ **бажання**

■ **боротьба мотивів**

■ **прийняття рішення, вибір**

■ **здійснення рішення**

ЕТАПИ ВОЛЬОВОГО ПРОЦЕСУ

ВИНИКНЕННЯ СПОНУКАННЯ

БОРОТЬБА МОТИВІВ

ЕТАПИ ВОЛЬОВОГО ПРОЦЕСУ

прийняття рішення

вибір шляхів реалізації

ЕТАПИ ВОЛЬОВОГО ПРОЦЕСУ

виконання рішення

РОЗЛАДИ ПОТЯГІВ (ІНСТИНКТІВ)

РОЗЛАД ХАРЧОВИХ ПОТЯГІВ

```
graph TD; A[РОЗЛАД ХАРЧОВИХ ПОТЯГІВ] --> B[ПОСИЛЕННЯ]; A --> C[ОСЛАБЛЕННЯ]; A --> D[ЗБОЧЕННЯ]; B --> E[БУЛІМІЯ - посилення апетиту]; B --> F[ПОЛІФАГІЯ - ненажерливість]; C --> G[АНОРЕКСІЯ - втрата відчуття голоду]; D --> H[КОПРОФАГІЯ - поїдання калу];
```

ПОСИЛЕННЯ

БУЛІМІЯ

- посилення апетиту

ПОЛІФАГІЯ

- ненажерливість

ОСЛАБЛЕННЯ

АНОРЕКСІЯ

- втрата відчуття голоду

ЗБОЧЕННЯ

КОПРОФАГІЯ

- поїдання калу

БУЛІМІЯ

АНОРЕКСІЯ

ПОЇДАННЯ НЕЇСТІВНОГО

РОЗЛАДИ ПОТЯГІВ (ІНСТИНКТІВ)

РОЗЛАД ІНСТИНКТУ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ

ПОСИЛЕННЯ

**Активна захисна
позиція
(агресія)**

**Пасивна
захисна позиція
(страх, паніка,
«уявна смерть»)**

ПОСЛАБЛЕННЯ

**СУЇЦИД
- самогубство**

ЗБОЧЕННЯ

САМОКАТУВАННЯ

РОЗЛАДИ ПОТЯГІВ (ІНСТИНКТІВ)

РОЗЛАД СТАТЕВИХ ПОТЯГІВ

ПОСИЛЕННЯ

ГІПЕРСЕКСУАЛЬНІСТЬ
(сатіріазіс, німфоманія)

ПОСЛАБЛЕННЯ

ГІПОСЕКСУАЛЬНІСТЬ
(гіпосекс, фригідність)

ЗБОЧЕННЯ

**СЕКСУАЛЬНІ
ДЕВІАЦІЇ**

ІМПОТЕНЦІЯ

ФРИГІДНІСТЬ

САМОКАТУВАННЯ

ЗБОЧЕННЯ ІНСТИНКТІВ

ПОСЛАБЛЕННЯ ІНСТИНКТУ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ

СУЇЦИД

РОЗЛАДИ ЕФЕКТОРНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

РОЗЛАД ВОЛЬОВОГО АКТУ

ГІПЕРБУЛІЯ
- посилення
інтенсивності
потягів і
збільшення їх
кількості, а також
спонукань і
мотивів до
діяльності

Негативізм

АБУЛІЯ
- патологічна
безвольність,
відсутність
потягів і
спонукань до
діяльності

ПАРАБУЛІЯ
- збочення вольового акту

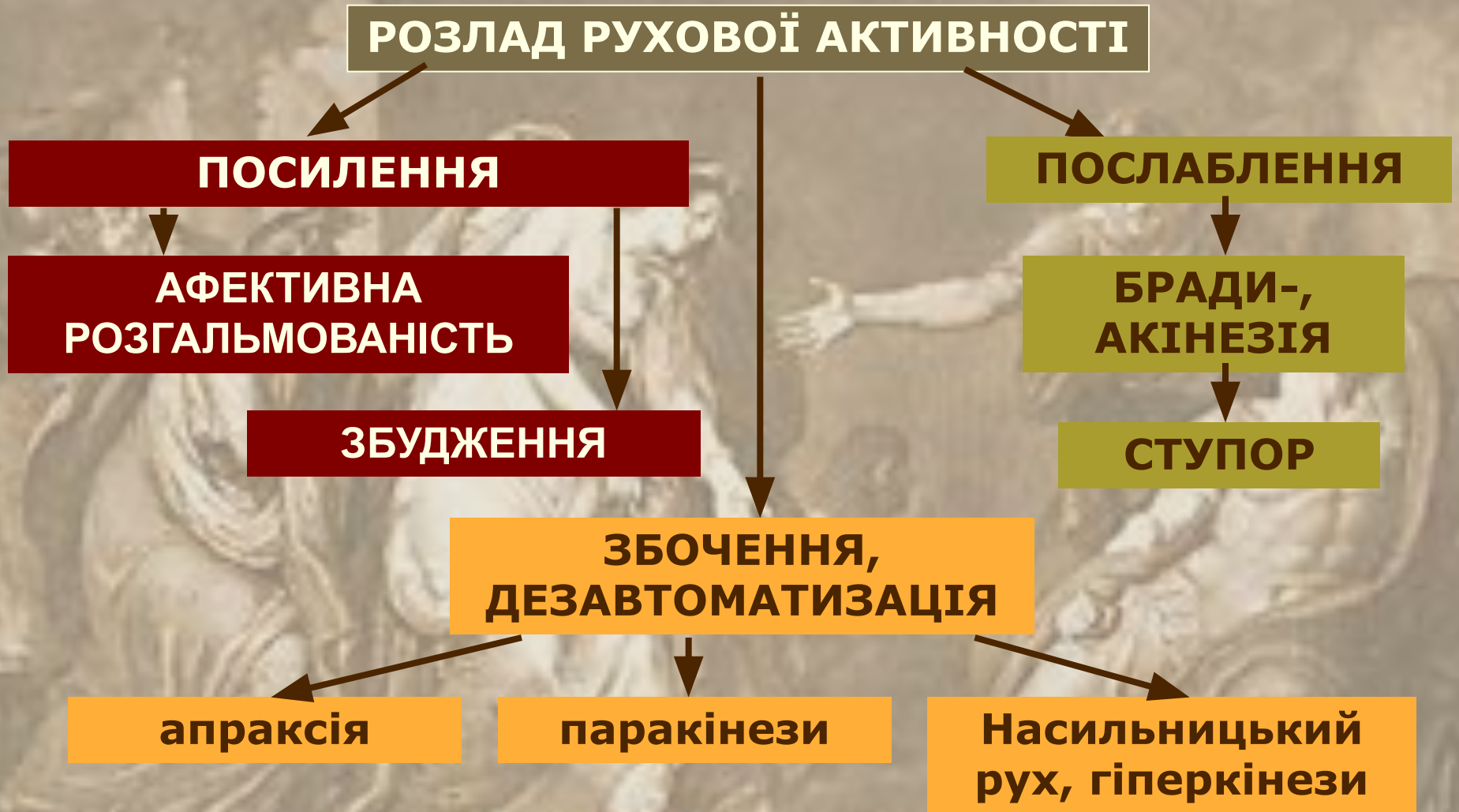
Амбітендентність

ГІПОБУЛІЯ
- послаблення
інтенсивності
потягів і
збільшення їх
кількості,
а також
спонукань і
мотивів до
діяльності

Пасивізм (с-м
«дрейфа», воскова
гнучкість, ехолалія,
ехопраксія)

Іспульсивність

РОЗЛАДИ ЕФЕКТОРНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

КАТАТОНІЧНИЙ СИНДРОМ

КАТАТОНІЧНЕ ЗБУДЖЕННЯ

імпульсивне

безмовне

патетичне

ЛЮЦИДНИЙ

(«світлий»)

- на фоні рухового ступору, свідомість залишається ясною – все помічають – збудження суто в рухових центрах головного мозку

з оціпенінням

млявий

з негативізмом

КАТАТОНІЧНИЙ СТУПОР

ОНЕЙРОІДНИЙ

- свідомість якісно змінена – збудження в другій сигнальній системі гальмує рухову зону в прецентральній звивині

з восковою гнучкістю (каталепсією)

СИМПТОМИ ПРИ КАТАТОНІЇ

- С-м Дюпре («повітряної подушки»)
- С-м Павлова – відповідь на шепітну мову
- С-м «зубчатого колеса»
- С-м «воскової гнучкості»
- С-м «капюшона»

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!